

Notitie/visie t.b.v. een internationale poppentheatererfgoedinstelling Een museum voor het poppen-, figuren- en objecttheater

Internationaal museum voor het poppen- en objecttheater

Huidige situatie: Stichting Het Poppenspe(e)lmuseum (ANBI) – een museum (POPMUS) dat het heden op de voet volgt, het verleden archiveert en activeert en oog heeft voor culturele diversiteit. Een klein, edoch *internationaal museum voor het poppen- en objecttheater* in de ruimste zin van het woord, aangevuld met een tot de verbeelding sprekende kleine theaterfaciliteit, een bibliotheek, een archief en een museumwinkel; aantrekkelijk voor een gevarieerd publiek

Erfgoedinstellingen op het gebied van het poppentheater

In het Gelderse dorp Vorchten bevindt zich in een karakteristiek pand uit 1914 het Poppenspe(e)lmuseum. Het huisvest één van de twee belangrijkste internationale collecties op het gebied van het poppentheater in Nederland. De andere verzameling bevindt zich in het depot van de afdeling bijzondere collecties van de Universiteit van Amsterdam (UvA/TIN)*.

* Het Theater Instituut Nederland (TIN) is opgeheven eind 2012. Onder de nieuwe naam Theater In Nederland (TIN) is de collectie nu in beheer van de afdeling bijzondere collecties van de Universiteit van Amsterdam (UvA).

Een haalbaarheidsonderzoek door Bureau Berenschot in 2006, n.a.v. een quick scan door het Instituut Collectie Nederland (ICN)** – waarbij onder andere de poppentheatercollecties van de hierboven twee genoemde erfgoedinstellingen onderzocht werden op de gevarieerdheid van de collectie, het belang voor Nederland en mogelijkheden voor presentatie, educatie en onderzoek – om te komen tot een nationaal museum voor het poppentheater en daarmee ‘samensmelting’ van de collecties en het realiseren van publieksgerichte activiteiten, heeft tot op heden nog niet het gewenste resultaat opgeleverd. Na overleg met de directie van het TIN/UvA is besloten dat POPMUS zich nu alleen zal richten op een publieksgerichte exploitatie, uiteraard in samenwerking met de beheerder van de TIN-collectie en het toekomstige doel en streven om de gezamenlijke collecties te beheren en te exploiteren.

** Rapport ‘De pop, de kast, de speler en het spel’: een quickscan van poppenspelcollecties in Nederland’, dat onder andere op verzoek van het TIN en POPMUS in 2004 door het ICN (Amsterdam) gerealiseerd is.
Zie: <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/ICN-rapport.pdf>.

Poppenspe(e)lmuseum

Het Poppenspe(e)lmuseum is de enige plek in Nederland waar het internationale poppenspel in al zijn facetten permanent en openbaar wordt gepresenteerd. Het museum bestaat in zijn huidige vorm sinds 1983 en kreeg in 2001 de status van geregistreerd (erkend) museum. De collectie wordt intensief gebruikt voor presentatie, educatie en onderzoek: op locatie in het museum, met reizende exposities in binnen- en buitenland, maar ook virtueel op internet met een meertalige (educatieve) website. Behalve veel om naar te kijken, zijn er ook diverse mogelijkheden voor de reguliere bezoekers – maar ook voor visueel beperkten (blinden en slechtzienden) – om het poppentheater daadwerkelijk te ontdekken en te ervaren middels de activiteit ‘Zelf eens proberen?’

Een deel van de thematentoonstellingen is specifiek voor bepaalde doelgroepen gericht: zowel jongeren als ouderen. Van het internationale (volks)poppentheater uit Europa, Azië en Afrika zijn de verschillende poppenspelvormen en -technieken goed vertegenwoordigd met oude (en dus relatief zeldzame) figuren. Van Erfgoed Delft verwierf POPMUS in 2017 en 2019 de wayangcollectie van het opgeheven museum Nusantara. Meer dan bijzonder daarvan is ‘Kjai Paridjata’/‘Heer levensboom’, een meer dan tweehonderd jaar oud gamelaninstrumentarium. Ook aanverwante kunsten komen in het collectiebeleid aan bod, zoals werk van beeldende kunstenaars die zich lieten inspireren tot het poppentheater. Uiteraard hebben ook ‘hedendaagse’ poppentheatermakers hun archieven, repertoire en spelensceneringen en figuren ter beschikking gesteld aan het museum.

Synergie met andere erfgoedinstellingen en locatie

De kracht van de – gezamenlijke – collectie(s) is de breedte ervan, de wijze waarop deze wordt gepresenteerd en de toegankelijke, verrassende en enthousiaste manier waarop het verhaal van het (inter)nationale poppenspel verteld wordt. Synergie met andere erfgoedinstellingen en participatie met het kunstvakonderwijs kan hierbij van belang zijn.

Voor studiedoeleinden is op afspraak de bibliotheek – met meer dan negenduizend boektitels in diverse talen – en het archief van POPMUS te raadplegen

Al met al een dynamische erfgoedinstelling voor en over het (volks)poppen- en beeldend theater en daaraan gerelateerde kunsten, die vanuit haar stimulerende en bindende kracht een grote rol kan gaan spelen in de Nederlandstalige poppentheaterwereld.

Koppeling van educatie en recreatie

Wij beogen een zogenoemd 'narratief' museum te zijn, 'een museum waarin het verhaal centraal staat en waarin de collectie het verhaal ondersteunt': een koppeling van educatie met recreatie voor zowel zienden als blinden. Het museum is een ontmoetingsplaats voor uiteenlopende doelgroepen: 'gewone' museum- en theaterbezoekers, toeristen, scholieren, gezinnen, sociaal-culturele groepen, bedrijven, visueel gehandicapten, belangstellenden en poppenspelers, maar ook een centrum waar wetenschappers, studenten en kunstenaars uit verschillende disciplines met elkaar én het fenomeen poppenspel in contact kunnen komen.

Aandachtspunten: een poppentheaterattractie van betekenis

Aandachtspunten zijn – naast het attenderen op de geschiedenis en de herkomst van het volks- poppentheater – het promoten van nieuwe ontwikkelingen en stromingen in het poppen- en beeldend theater middels thema-exposities en een theater- en werkplaatsruimte waarin regelmatig optredens kunnen plaatsvinden en ontwikkeld kunnen worden door derden en door o.a. studenten van kunstvak- opleidingen en uiteraard ook een plek waar educatieve activiteiten (workshops), (buitenlandse) gast- optredens, presentaties, lezingen, concerten en filmvertoningen (gerelateerd aan het poppentheater) etc. gehouden kunnen worden. En last but not least, een museumwinkel en kleine caféfaciliteit en een goed geoutilleerd depot.

Visie, toekomstplannen

- Verbetering van de fysieke toegankelijkheid.
- Verbetering van de bewaaromstandigheden (depot).
- Actieve conservering en restauratie.
- Digitale ontsluiting en toegankelijkheid collectiegegevens verbeteren (website/digitale poppentheater-encyclopedie).
- Voldoende deskundige menskracht.
- Investeren in kennisinfra en netwerk rondom de collectie (kennisinstituut).
- Beleid ontwikkelen op het gebied van onderzoek en educatie.
- Permanente presentatie zowel fysiek als virtueel (collectie en voorstellingen).
- De poppentheatercollectie moet functioneren als een hoogkwalitatieve smaakmaker welke de nodige allure bezorgt, en in de entree, foyer, café, wc, nissen, kassa etc. nadrukkelijk aanwezig is.
- Programmeren van exposities (vast en tijdelijk) en theatervoorstellingen Eén vaste expositie (canon van het poppentheater) en twee tijdelijke in voor- en najaar/winter.
- Openingstijden museum: dinsdag t/m zondag van 11.00 uur t/m 17.00 uur + een avondopstelling (afhankelijk van de vestigingsplaats). De voorstellingen zouden in haar omvang en structuur gelijk kunnen zijn aan die van een 'normaal' theater. Alle vormen (poppen-, figuren- en objecttheater etc.) in een echt theatrale jaarprogrammering, meertalig, van 'klassiek' tot 'hedendaags', volwassenen en jeugd etc. zouden aan bod moeten komen.
- Extra: workshops en concerten/muzikale presentaties/uitvoeringen met als thema poppentheater (Marche funèbre d'une marionnette – Gounod, Petrosjka – Stravinsky, Poupée de cire poupée de son – France Gall), gamelan met wayang en films – Pinocchio, The Jim Henson Company – The Muppet Christmas Carol, Pulcinella van Luzatti en o.a. Figurentheater Triangel van Henk en Ans Boerwinkel.
- Ontwikkelen van een studieleergang betreffende het (volks)poppentheater waarvan diverse vormen deel uitmaken zoals, het hand-, stok-, schimmen-, masker- en stangpoppenspel, de Indonesische wayangvormen, het marionetten-, papieren-, figuren- en objecttheater en beeldende poppentheater- producties*.

*Ter verduidelijking: het gaat om beweegbare poppen of figuren welke bedoeld zijn om een publieks- voorstelling/-vertoning mee te geven. Gewone speelpoppen ('Barbie', e.d.) alsmede carnavaleske poppen e.d. worden niet hiertoe gerekend. Daarmee is ook de scheidslijn tussen kunstvorm en speelgoed scherp getrokken.

Zie: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/notitienieuwmuseum.pdf>.

Otto van der Mieden
directeur-conservator stichting Het Poppenspe(e)lmuseum (ANBI), oktober 2023.

Stichting Het Poppenspe(e)lmuseum (ANBI)
Musée de Marionnettes et de Guignol Puppentheatermuseum Puppetry Museum
Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL
Tel./Tél.: +31(0)578 - 56 02 39 Info: +31(0)578 - 63 13 29 M.:0648770504
info@poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseum.nl